

ДІАГНОСТУВАЛЬНІ РОБОТИ

Діагностувальна робота 1

Тема 1. Лексикологія. Групи слів за значенням (синоніми, омоніми, антоніми, пароніми). Групи слів за походженням (власне українські й запозичені слова).

Мета: з'ясувати рівень навчальних досягнень учнів з теми «Лексикологія», здобуття вмінь і навичок виокремлювати, доречно вживати різні групи слів за значенням, за походженням, використовувати здобуті теоретичні знання на практиці; розвивати логічне мислення, орфографічну грамотність.

Тип уроку: урок перевірки й обліку здобутих знань, умінь і навичок.

Тестові завдання

1 варіант

1. Виділене слово вжито в прямому значенні в реченні

- А Учень стисло *відповідав* на запитання вчителя.
- Б *Золота* осінь обігрівала рідну землю.
- В Долинами пісня *літає*.
- Г Час рікою *пливе*.

2. Слово *легкий* ужито в переносному значенні в рядку

- А легкий наплічник
- Б легка пір'їнка
- В легке завдання
- Г легкий смартфон

3. Синонімічний ряд утворюють слова в рядку

- А більшенький, великий, якнайбільший, великий
- Б ходити, сходити, підійти відійти
- В рюмсати, плакати, хлипати, ридати
- Г добрий, файний, злий, предобрий

4. Антонімами є слова в рядку

- А друг — товариш
- Б сміх — радість
- В солодкий — терпкий
- Г холод — спека

5. Усі пари слів є паронімами в рядку

- А гривня — гривна, голосний — голосовий
- Б плутати — путати, мимохідь — мимоволі
- В звичка — незвичайний, іти — поспішати
- Г уява — відображення, факт — фактаж

6. Усі слова належать до запозичених у рядку

- А філологія, аудиторія, мрія
- Б біологія, взуття, комп'ютер
- В бюро, урядовець, автомобіль
- Г бюджет, лексикологія, орфографія

7. Усі слова записано правильно в рядку

- А текстіль, силует, шірма
- Б фабрика, журі, директор
- В голкипер, режим, аудієнція
- Г проєкт, речитатив, шифр

8. Добери до іншомовних слів українські синоніми.

Ідеальний — _____

Гелікоптер — _____

Конкурс — _____

9. Склади словосполучення або речення, у яких слово *чистий* було б ужито в прямому й переносному значенні.

10. Уведи до речення омонім *мила* так, щоб це слово було ужито в різних значеннях.

11. Слово, що має омонім, подано в рядку

А ялинка

Б мати

В бабуся

Г рік

12. Усі слова, у яких на місці крапок пишемо букву *И*, подано в рядку

А ч..збургер, бут..к, д..плом, ч..пси

Б спагет.., фест..валь, нарц..с, карат..ст

В в..зажист, д..наміт, д..ректор, в..за

Г ц..фровий, мюсл.., мак..яж, бр..джі

Тестові завдання

2 варіант

1. Виділене слово вжито в прямому значенні в реченні
 - А *Чистий* погляд юнака сподобався присутнім.
 - Б Усі вулиці *залиті* молочним світлом білої ночі.
 - В Кобзар, схиливши *голову*, журно співав про козаків.
 - Г Квіти *сміються*, радіючи теплому ранку.
2. Слово *золотий*, що вжито в переносному значенні, подано в рядку
 - А золота каблучка
 - Б золота прикраса
 - В золоті руки
 - Г золотий ланцюжок
3. Синонімічний ряд утворюють слова в рядку
 - А сміливий, відважний, хоробрий, безстрашний
 - Б великий, превеликий, здоровенний, гігантський
 - В обережний, хороший, обачний, бережний
 - Г повідомлення, інформація, відгук, аналіз
4. Антонімами є слова в рядку
 - А тихий — безшумний
 - Б тьма — сірість
 - В радісний — сумний
 - Г сучасний — сьогоднішній
5. Усі пари слів є паронімами в рядку
 - А анотація — нотація, ефективний — ефектний
 - Б рідкий — густий, білити — фарбувати
 - В промінь — світанок, далекий — близький
 - Г людний — людяний, співзвучний — різноголосий
6. Усі слова належать до запозичених у рядку
 - А джемпер, футбол, фюзеляж
 - Б аргумент, тиждень, імпорт
 - В сфера, рік, біографія
 - Г дуель, зошит, діалог

7. Усі слова записано правильно в рядку

- А пілот, графік, таксі
- Б Бразилія, Греція, Єрусалим
- В анотация, траєкторія, шімпанзе
- Г букинист, бісектриса, абітуриєнт

8. Добери до іншомовних слів українські синоніми.

Авіатор — _____

Аналогічний — _____

Котедж — _____

9. Склади словосполучення або речення, у яких слово *залізний* було б ужито в прямому й переносному значенні.

10. Уведи до речення омонім *метали* так, щоб це слово було вжито в різних значеннях.

11. Слово, що має омонім, подано в рядку

- А комп'ютер
- Б мила
- В десять
- Г тиждень

12. Усі слова, у яких на місці крапок пишемо букву *И*, подано в рядку

- А ч..збургер, бут..к, д..плом, ч..пси
- Б спагет.., фест..валь, нарц..с, карат..ст
- В в..зажист, д..наміт, д..ректор, в..за
- Г ц..фровий, мюсл.., мак..яж, бр..джі

Діагностувальна робота 2

Тема 2. Лексикологія. Активна й пасивна лексика української мови (архаїзми й історизми, неологізми). Групи слів за вживанням (загальноновживані й обмеженого вживання).

Мета: з'ясувати рівень навчальних досягнень учнів з теми «Лексикологія», здобуття вмінь і навичок виокремлювати, доречно вживати різні групи слів за вживанням, використовувати здобуті теоретичні знання на практиці; розвивати логічне мислення, орфографічну грамотність.

Тип уроку: урок перевірки й обліку здобутих знань, умінь і навичок.

Тестові завдання

1 варіант

1. Слова, що становлять основу лексики української мови, — це

- А загальноновживані
- Б запозичені
- В історизми
- Г неологізми

2. Значення та походження запозичених слів подано

- А у фразеологічному словнику
- Б у словнику діалектних слів
- В у словнику іншомовних слів
- Г в орфографічному словнику

3. Слова, що вживають тільки жителі певної місцевості, — це

- А професійні слова
- Б запозичені слова
- В неологізми
- Г діалектні слова

4. Усі слова є історизмами в рядку

- А дорога, князь, піт
- Б комір, суддя, коло
- В гетьман, кріпак, хорунжий
- Г ткач, лицар, феодал

5. Речення, у якому є діалектизми, подано в рядку

- А Дощ пройшов шовковою ходою і лишив на місці краплі сліз
(*В. Сосюра*).
- Б Десь курився синій димок од ватри (*М. Коцюбинський*).
- В Вибиватися в люди — справа зовсім не проста
(*М. Сингаївський*).
- Г Після вечері Микола взяв свиту й ліг спати на току, на соломі,
але його не брав сон (*Іван Нечуй-Левицький*).

6. Усі слова, що є застарілими, подано в рядку

- А бесіда, качка, гомін
- Б почуття, аркуш, мушля
- В свобода, осінь, сторінка
- Г урядник, ратай, волосний

7. Усі слова-терміни подано в рядку

- А фонетика, синтаксис, бароко
- Б істина, лінгвістика, голуб
- В кенгуру, біологія, речовина
- Г свято, пісняр, легенда

8. Усі слова є запозиченими в рядку

- А година, швець, тесля
- Б заручини, фіалка, настурція
- В магістраль, футбол, силует
- Г цвітіння, роман, оповідання

9. Речення, у якому вжито авторські неологізми, подано в рядку

- А Шлях-дорога в небокрай веде (*М. Руденко*).
- Б Нехай мої співи літають по рідній, коханій моїй стороні (*Леся Українка*).
- В І все ж таки ти з ним жорстоко розмовляєш (*Ю. Збанацький*).
- Г Поглянь, товаришу, поглянь, як грають ниви золотостеблі
(*М. Рильський*).

10. Загальноживані слова подано в рядку

- А кривда, надія, асиміляція
- Б кущ, струмок, сім'я
- В вітер, птах, діагональ
- Г світло, мрія, легінь

11. Професійну лексику використано у реченні, що подано в рядку

- А Садок тішиться підсиненим туманцем дозрілих слив
(*Є. Гуцало*).
- Б Густо-прегусто висипали зорі на небі (*Іван Нечуй-Левицький*).
- В Наші вуличани, окрім хліборобства, ще мають і ремесло в руках: столярство, шевство, стельмахівство, бондарство і мірошництво (*М. Стельмах*).
- Г Я йшов усе далі й далі в глибину лісів (*М. Грушевський*).

12. Помилку допущено в реченні, що подано в рядку

- А Наш клас бере активну участь у різних міроприємствах.
- Б Надворі пішов холодний осінній дощ.
- В Хвилі гойдали невеличкий човен.
- Г Інструкція була написана на окремому аркуші.

Тестові завдання

2 варіант

1. Слова, що становлять основу лексики української мови, — це
 - А історизми
 - Б неологізми
 - В загальноновживані
 - Г запозичені
2. Значення слів, уживання яких обмежене певною місцевістю, подано
 - А у фразеологічному словнику
 - Б у словнику діалектних слів
 - В у словнику іншомовних слів
 - Г в орфографічному словнику
3. Слова, що вживають тільки жителі певної місцевості, — це
 - А запозичені слова
 - Б професійні слова
 - В діалектні слова
 - Г неологізми
4. Усі слова, що є історизмами, подано в рядку
 - А боярин, земство, князівство
 - Б село, оброк, коло
 - В гетьман, обрій, хорунжий
 - Г мешканець, лицар, феодал
5. Діалектизми є в реченні, що подано в рядку
 - А Потемніло, завітрило, закрутила курява (*С. Васильченко*).
 - Б Десь курився синій димок од ватри (*М. Коцюбинський*).
 - В У хаті було чисто та гарно, як у квітнику (*М. Коцюбинський*).
 - Г І смеркає, і світає, день божий минає (*Т. Шевченко*).
6. Усі слова є застарілими в рядку
 - А долина, качка, розмова
 - Б почуття, хвилина, тварина
 - В поезія, осінь, зошит
 - Г урядник, ратай, волосний

7. Слова-терміни подано в рядку

- А апостроф, синтаксис, бароко
- Б істина, лінгвістика, горобець
- В днина, біологія, речовина
- Г свято, суперечка, легенда

8. Усі слова, що є запозиченими, подано в рядку

- А година, швець, тесля
- Б заручини, фіалка, настурція
- В вежа, футбол, розповідь
- Г волейбол, фініш, фарватер

9. Авторські неологізми є в реченні, що подано в рядку

- А Не дивися так привітно, яблуневоквітно (*П. Тичина*).
- Б Нехай мої співи літають по рідній, коханій моїй стороні (*Леся Українка*).
- В Тихо і ясно над лісовим озеречком (*М. Стельмах*).
- Г Розпалімо знов багаття з іскр надії (*М. Рильський*).

10. Усі загальноживані слова подано в рядку

- А свято, надія, асиміляція
- Б кущ, щастя, сім'я
- В вітер, птах, кичера
- Г радіус, мрія, легінь

11. Професійну лексику використано в реченні

- А Садок тішиться підсиненим туманцем дозрілих слив (*Є. Гуцало*).
- Б Густо-прегусто висипали зорі на небі (*Іван Нечуй-Левицький*).
- В Діагноз встановлено правильно, пацієнт отримав ліки, операція не відбудеться.
- Г Я йшов усе далі й далі в глибину лісів (*М. Грушевський*).

12. Помилку допущено в реченні

- А Вони заказали квитки на середу.
- Б Раритетні видання цікавили відвідувачів.
- В Хвилі гойдали невеличкий човен.
- Г Прошу прийняти рішення якнайшвидше.

II рівень

1. У відповідні групи застарілих слів та їхні значення.

1 аршин, верства, гони, миля	А старовинна зброя
2 в'їт, десяцький, жандарм,
осавула	Б старовинний одяг
3 панцир, мушкет, спис, щит	В старовинний посуд
4 жупан, запаска, кирея, свита	Г солишні чини
	Г' старовинні одиниці виміру

2. Запиши наведені слова парами так, щоб спочатку йшло запозичене слово, а потім — його український відповідник.

*Дослід, афіша, відтінок, правопис, оплески, нюанс,
аплодисменти, експеримент, оголошення, орфографія.*

3. Запиши 10 загальноживаних слів, що є назвами професій.

III рівень

1. Склади сенкан «Лексика».

ДИКТАНТИ

1. СНИГОВЕ МОВЧАННЯ

Увечері вітер затих. Уночі повалив сніг, тоді все навколо повеселішало. Степ уже не гомонів вітрами. Міста й села лежали в білому мовчанні.

Сніг сліпив очі і людям, і птиці. Щиглики крутили голівками в жокейських шапочках. Стрибали синички в чорних фартушках і жовтеньких светрах. Горобчики піднімали хвостики козирком і мережали хрестиками сніжок.

Усе раділо зимі: природа, птиця, люди. А зима бралася, давила, шаленіла. Сніг не скрипів під ногами, а вищав.

Орися зупинилася біля малесенької ополоночки. Чорна жменя показувала на темному дні дива: голубі тіні, риб'ячі очі. До великої ополонки, без сумніву, наближатися було небезпечно (за Г. Тютюнником), 95 сл.

2. ГОЛОС МАТЕРІ

Часто в душі моїй звучить голос матері, що читає мені чудові рядки Тараса Григоровича Шевченка про сонечко, веселку, сокорину. Мені пригадується передвечірня година, коли я сидів на руках материнських. Пам'ятається, як на квітці трепетав великий барвистий метелик, шелестіло листя на тополі. На зеленій галявині під тополею стояв півень з червоним гребінцем, а в блакитному небі пливла біла хмаринка. Заходило сонце, від ставка пливла хвиля прохолоди. Мати заспівала пісню. Така прекрасна була та пісня, що, здавалося, і листочки на тополі перестали шелестіти, прислухаючись до материнського співу. Та хвилина запам'яталася на все життя. Мабуть, із неї починається моє життя в казковому світі слова (за В. Сухомлинським), 101 сл.

3. ГОМІН НЕСПИННОЇ ВОДИ

Відходили все далі й далі зрадливі вітряні дні, і вже з другого ранку вони їхали царством весни — адже був кінець квітня!

Весна гомоніла навколо них, вода гоготіла, гурчала струмками по ярках і пагорках, неспокійно ворушилися ріки, немов ремствували на береги, і, набираючи сили, раптом долали їх, свої кордони, і розливалися на всю міць, на всю широчінь, ген-ген заливаючи луки. Дерева і кущі стояли по коліна в воді, і де-не-де поодинокі рибалки плавали на своїх маленьких човниках між тими деревами, вибираючи місце для ловів.

З дитячих років найдужче вона любила весну з її гомоном неспинної води, цвіріньканням перших пташок, жадобою цвіту, росту кожного дерева, кожного кущика, кожної билинки. І її також особливо охоплювала жадоба росту, життя *(за О. Довженком), 118 сл.*

4. ВЕСНА

Земля розтягнулася й дихала вогким віддихом. Легка сіра мряка здіймалася над нею, і земля визирала з сивого серпанку. Деякі місця вже прибралися в ніжну зелень озимини.

Небо було чисте й блакитне. У його висоті щебетали жайворонки. Їхні голоси були немов придавлені повітрям.

Батько й син вирушили в поле орати. Михайло запряг препишні воли до плуга й поганяв їх. Блискучий леміш пірнув глибоко в землю. Великі кусні землі розсипалися хвилею. Часом срібний леміш ховався глибоко у крихкій масі, а часом вискакував і полискував у раннім сонці, пишався рівними борознами за собою *(за О. Кобилянською), 90 сл.*

5. ЛЮБИСТОК

З'явився любисток у нашому краю дуже давно. Розкішне зелене листя, приємний запах зробили цю рослину улюбленою в народі. З нею пов'язане повір'я, що можна цим зіллям причарувати когось. Тому любисток має ще й кілька народних назв: любчик, любець, приворотне зілля. Він оспіваний у піснях про нещасливе кохання.

У багатьох районах України любисток шанують як оберіг садиби, чаклунське зілля.

Любисток використовують для приготування народних ліків від головного болю. Здавна українські дівчата мили любистком голову, щоб волосся було гарним, щоб не боліла голова.

Деякі народи Кавказу споживають любисток як приправу до м'ясних страв.

Любисток охоче живе на різних ґрунтах, любить вологу. Та найчастіше його садять у квітниках (*з підручника*), 106 сл.

6. ЛЕБЕДІ

З давніх-давен через село Медвин пролягає лебединий шлях.

Коли запахне відталою землею і березовим соком, птиці, розколихуючи повітря, приносили на святкових крилах вологе тепло. Іноді лебеді падали недалеко від села на прибутну воду, близько підпускали до себе дітвору й дорослих. Потім птиця, струшуючи живі краплини, розгонисто підіймалася вгору, а людина, роняючи піт, хилилася в роботі низько до землі. Проте їй ще довго-довго ввижались оті сонцем перемиті віщуні тепла, що на крилах приносять весну.

У таку пору дівчата-підлітки виводили веснянки. А в небі все тягнулись лебеді, зрідка гублячи на землю притерте в дорозі пір'я. По землі розбризувались підсніжники, а над нею дзвеніла урочиста лебедина пісня. Птахи низько пролітали над хатами, що білили між деревами і, здавалося, теж збиралися кудись летіти (*за М. Стельмахом*), 120 сл.

7. СЛУЖБА ІНФОРМАЦІЇ ДАВНІХ ЧАСІВ

У далекі-далекі часи поширення інформації між державами, звичайно, було на дуже низькому рівні.

Повільно скрипіли гусячі пера, ретельно виводячи накази повелителів держав. Схилялися над пергаментом літописці-самітники в чернечих келіях і записували всі події, що відбувалися в їхній землі. Скакали гінці в далекі краї, щоб оповістити тамтешній люд про похід на ворога чи про нові закони в державі.

Новини з великим запізненням доходили до людей, а багатьох і взагалі обминали. Кожна велика держава жила мовби на окремій планеті, на яку лише вряди-годи з'являлися посланці з інших світів, привозячи з собою дивні новини.

І з'являлися заморські купці з крамом, і розказували про свої краї та звичаї і про ті землі, через які пролягав їхній шлях.

Отака тоді була служба інформації. Мов старі німецькі черепахи, повзли землею новини. Вони, як кажуть у такому випадку, обростали довгими бородами (*за М. Слабошпицьким*), 136 сл.

8. РІДНЕ СЛОВО

Коли зникає народна мова, народу немає більше! Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства більш нестерпного, як те, що хоче відібрати в народу спадщину, створену незчисленими поколіннями його віджилих предків. Відберіть у народу все — і він усе може повернути, але відберіть мову — і він ніколи більше вже не створить її. Нову батьківщину навіть зможе створити народ, але мови — ніколи: вимерла мова в устах народу — вимер і народ. Не умовних звуків тільки вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, а п'є духовне життя й силу з рідної груді рідного слова. Воно пояснює їй природу, як не міг би пояснити жоден її жоден природознавець. Воно знайомить її з характером людей, що її оточують, із суспільством, серед якого вона живе, з його історією та його прагненнями, як не міг би ознайомити жоден історик (*за К. Ушинським*), 136 сл.